

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: теорія, психологія, соціологія, філософія музики, музична семіотика і герменевтика, мистецтво, культура, музична педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
Shyp Sergiy Vasilievich – Doctor of Art

Studies, Professor, Professor of the Department of Music Art and Choreography of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: theory, psychology, sociology, philosophy of music, musical semiotics and hermeneutics, art, culture, musical pedagogy.

*Дата надходження рукопису 10. 12. 2017 р.
 Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна*

УДК 37.015.31:792

ШВЕЦЬ Ірина Борисівна – народна артистка України, професор кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
 e-mail: Shurikira@ukr.net

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО У ВИМІРАХ ПЕДАГОГІКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні пріоритети розвитку освіти зумовлюють потребу у підготовці педагогів, здатних до творчої праці, професійного розвитку та вдосконалення, освоєння та впровадження нових освітніх технологій. У світовому просторі учительська професія належить до найбільш відповідальних. Саме з діяльності представників цього фаху розпочинається складний ланцюг основних взаємопов'язаних процесів, який схематично можна представити як: навчання і виховання дітей і молоді – якісна освіта – науковий і технічний прогрес – розвиток суспільства. Означений кінцевий результат значною мірою залежить від умінь, зусиль, здібностей та професіоналізму учителя.

Тому підготовка педагогічних кадрів у нинішніх умовах має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості, розкриття усіх її потенційних можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємодія педагогіки і театру має глибокі історичні й соціальні корені. Проблеми використання театрального мистецтва у педагогічній практиці досліджували Н. Абалкін, В. Абрамян, Б. Ардов, М. Барактян, Р. Баталов, В. Бутенко, Л. Бутенко, П. Галахова, О. Головенко, С. Єлканов, А. Єршова, І. Зайцева, А. Капська, Р. Короткова, Є. Коцюба, О. Кретова, Д. Кропоткін, Н. Ксенофонтова, Н. Мартинович,

М. Миклашова, Н. Миропольська, Г. Переухенко, Н. Сайгушев, С. Соломаха, С. Швидка, Г. Яструбова та інші. Вони розглядали театральне мистецтво саме як засіб удосконалення творчого потенціалу вчителя, його педагогічної майстерності та гармонійного особистісного розвитку.

Метою статті є розгляд основних перспективних напрямів впровадження мистецтва театру в навчально-виховний процес школи для формування особистості учнів та ефективної реалізації їхнього творчого потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення в театральній педагогіці пов'язують з ім'ям російського педагога, режисера й актора Костянтина Сергійовича Станіславського (1863–1938), який присвятив своє життя створенню «розумного, морального, загальнодоступного театру» [5, с. 91]. Майже всі театральні теорії, плинні та напрями з початку ХХ ст. до наших днів відбивають на собі плідний вплив його ідей і творчих принципів. Система К. С. Станіславського – наука не лише про акторську творчість, а й про те, як спираючись на об'єктивні закони, плекати, розвивати, збагачувати різні здібності, і не лише сценічні – вона дає можливість розв'язати багато проблем у підготовці вчителя. Ця система по своїй суті педагогічна, тому що вона виходить з об'єктивних законів людської поведінки та її психофізичних передумов. Система Станіславського – це спосіб виховувати,

вдивлятися у світ як у сцену й у сцену як у реальний світ.

У театрі людське життя відтворюється живою конкретною людською дією. Якщо в літературному творі про людську дію письменник розповідає, в живописі цю дію зображено у статичній, застиглій формі, то в театральному мистецтві актор її реально здійснює. Дія є головним матеріалом акторського мистецтва, визначальною ознакою його специфіки. Живою наочною дією актор творить художній образ. Недаремно актора називають діючою особою. Оскільки цю дію актор вибудовує з самого себе як єдиної психофізичної цілості, можна твердити, що він сам для себе є інструментом. Отже, актор одночасно творець і інструмент свого мистецтва. Якщо врахувати, що театральна дія відбувається в безперервному потоці живого мовлення і живих сценічних рухів, жестів, міміки, якщо взяти до уваги властиву театрові безпосередність емоційно-почуттєвого впливу акторської гри, то стане очевидною і цілком зрозумілою та виняткова могутність ідейно-художнього впливу, яким володіє театр.

Найважливішою особливістю театального мистецтва є те, що спектакль як художня цілісність остаточно формується під безпосереднім впливом глядача. Цей емоційно-почуттєвий контакт значною мірою стимулює як процес творчості актора, так і процес її сприймання.

Осмилення наявного ресурсу театального мистецтва як засобу формування молодого покоління, визначення шляхів його впровадження в навчально-виховну систему України створює умови для його ефективного використання в загальноосвітніх школах з метою формування особистості школярів. Саме тому мистецтво театру може мати широке педагогічне застосування в освітньо-виховному процесі.

Шкільна театральна педагогіка – це міждисциплінарний напрям, поява якого зумовлена низкою соціокультурних та освітніх факторів. Саме в шкільній «атмосфері» формується особистісне становлення самосвідомості, формується культура почуттів, здатність до спілкування, оволодіння своїм тілом, голосом, пластичною виразністю рухів, виховується почуття міри і смак, які необхідні людині для перспективного успіху в будь-якій сфері діяльності [3]. Самим універсальним засобом розвитку особистості, особистісних здібностей людини є театально-естетична діяльність, яка органічно входить в освітній процес. Будучи частиною театальної

педагогіки та існуючи за її законами, шкільна театральна педагогіка переслідує інші цілі і завдання, серед яких провідною не є професійна підготовка акторів і режисерів. Шкільна театральна педагогіка виховує особистість учня засобами театального мистецтва. Шкільний театр постає як форма художньо-естетичної діяльності, що відтворює життєвий світ, в якому формується особистість дитини.

Залучення до театру, починаючи зі шкільних років, дає можливість учням зрозуміти і усвідомити для себе, що театральне виховання – це багатий духовний пласт. На початку XXI століття заняття в шкільному театрі, як і раніше є одним з найбільш бажаних захоплень підростаючого покоління України. Про це свідчать численні психолого-педагогічні дослідження в школах країни. Звичайно, сьогодні у школярів є багато привабливих видів дозвілля – ТВ, відео, комп'ютер, інтернет, проте живе спілкування один з одним за допомогою сценічного слова, театальної дії залишається незамінним. Саме шкільні підмости сприяють тому, щоб молода людина не просто запам'ятовувала і за тим автоматично відтворювала знання, які дає школа, а й уміло застосовувала ці знання на практиці – була ерудованою, мала хорошу пам'ять, вміла орієнтуватися в світі інформації, здобувала самостійно знання, раціонально підходила до процесу пізнання.

На сучасному етапі освітнього процесу шкільний музично-виховний захід, масове шкільне свято, концерт розглядається в контексті інших видів мистецтва: музики, образотворчого мистецтва, хореографії а також літератури, інтегрує їхній зміст у досягненні і розумінні нової ідейно-художньої якості образу в сценічному мистецтві. Першоосновою шкільного музично-виховного заходу є драматургія (музична драматургія). Актуальним є проведення шкільних свят в театралізованій формі, яка поєднує в собі музично-виконавську (інтерпретація музичних творів), словесну (літературно-поетичну), акторську, хореографічну діяльність у межах музичних дитячих вистав, капусників, літературно-музичних композицій, фестивалів, тематичних свят тощо.

Педагог-режисер – це особлива проблема сучасної школи. Театр – це єдиний вид мистецтва в школі, який останнім часом був позбавлений професійних фахівців. З появою театральних класів, факультативів, впровадженням театальної педагогіки в загальноосвітні процеси, стало зрозумілим, що шкільна освітня установа не зможе

обійтися без фахівця, який вміє працювати з дітьми в галузі театрального мистецтва.

З 2007 року у Вінницькому державному педагогічному університеті в систему фахової підготовки вчителів музичного мистецтва введена спеціалізація «Режисура шкільних музично-виховних заходів».

Методичну основу виховання майбутніх режисерів музично-виховних шкільних заходів становлять навчальні курси з «Теорії режисури та основ театральної культури», «Сценічної мови», «Основ ритміки та хореографії», «Режисури фольклорно-етнографічних свят», «Основ виконавської майстерності». Особлива роль у формуванні професійних фахових компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва, які навчаються за спеціалізацією «Режисура музично-виховних шкільних заходів» належить навчальним дисциплінам «Основи акторської майстерності», «Основи сценарної композиції», «Режисура шкільних музично-виховних заходів».

Дисципліна «Основи акторської майстерності» охоплює питання сценічної теорії і артистичної техніки за «системою Станіславського». Мета курсу – засвоєння студентами знань з історії та теорії акторської майстерності та формування практичних навичок з техніки застосування засобів виразності актора: тіло, голос, психофізичні дані. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні оволодіти процесом органічної дії, переборюючи несприятливі умови публічної творчості, та вміти застосовувати набуті акторські навички в практичній діяльності.

У ході засвоєння дисципліни «Основи акторської майстерності» студенти вивчають складові частини «системи Станіславського», елементи внутрішньої акторської техніки та комплекс вправ для їхнього розвитку; набувають знання про зовнішні елементи акторської техніки та навички фізичного розвитку тіла як першого об'єкта уваги актора; оволодівають навичками розвитку мовного апарату як одного з основних елементів акторської техніки. Студенти засвоюють сценічну теорію і методику артистичної техніки, що містить в собі «система Станіславського», основні напрямки акторського мистецтва, оволодівають режисерською термінологією, а також процесом органічної дії, засвоюють комплекс вправ та тренінг, спрямований на розвиток творчих здібностей та вміння керувати репетиційним процесом.

Навчальна дисципліна «Основи сценарної композиції» є логічним продовженням «Основ акторської

майстерності». Метою вивчення дисципліни є набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок у створенні сценаріїв до різних музично-виховних заходів. У процесі засвоєння дисципліни студенти набувають знань про різновиди сценаріїв, закони композиційної побудови; найголовніші етапи роботи над сценарієм та методику побудови схеми сценарного плану; з'ясовують особливості усного живого слова та його форм; вивчають сценарно-режисерські основи та організаційні особливості кожної форми музично-виховного заходу, вчать розробляти конферанс до музично-виховного заходу, вивчають основи музичного оформлення різноманітних музично-виховних заходів. Також студенти мають можливість познайомитись з основами художнього оформлення музично-виховних заходів та засобами виразності художньо-декоративного оформлення відносно кожного їхнього жанру та виду, з комплексом режисерських прийомів при втіленні сценарного матеріалу; опановують методику написання монтувального листа.

Дисципліна «Режисура шкільних музично-виховних заходів» є логічним завершенням «режисерського» блоку дисциплін і має за мету надати педагогічне спрямування знанням, які студенти отримали з «Основ акторської майстерності» та «Основ сценарної композиції». Метою вивчення курсу є набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок організації шкільних музично-виховних заходів. У результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів формуються навички організації й проведення різноманітних музично-виховних заходів.

Завданнями дисципліни «Режисура шкільних музично-виховних заходів» є: засвоєння змісту, засобів, форм та методів музично-виховних заходів, формування в студентів навичок здійснення інформаційно-просвітницької діяльності; практичне оволодіння методикою підготовки бесід, інтерв'ю, диспутів, ток-шоу, екскурсій, стінних та радіогазет; вивчення різноманітних форм художньо-публіцистичної діяльності, засобів підготовки та проведення сюжетних і документальних заходів. Студенти повинні уміти застосовувати режисерський комплекс знань, умінь, навичок у відповідності з регіональними особливостями, проводити дослідницьку роботу, удосконалювати свою професійну майстерність.

Професійна підготовка студентів до творчої музично-театральної діяльності в загальноосвітній школі здійснюється в

комплексі з формуванням світогляду, етичних принципів, театральної і музичної культури, уяви, фантазії, інтуїції, організаторських здібностей, розуміння дитячої психології.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Сучасна педагогіка є динамічною, такою, що розвиває інтелектуальну, духовну, фізичну сфери дитини, ефективно реалізовує її творчий потенціал. Основні принципи сучасної педагогіки збігаються з принципами театральної, як однієї з найбільш творчих за своєю природою. Тому метою запозичення елементів театального мистецтва у професійній підготовці вчителя є виховання педагога з якостями артистичної особистості, з багатством особистісних проявів та природністю, свободою, красою та витонченістю рішень, які будуть використовуватися залежно від педагогічних цілей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Василевська-Скупа Л. П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва: монографія / Л. П. Василевська-Скупа. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – 225 с.
2. Гоголь Н. В. Выбранные места из переписки с друзьями / Н. В. Гоголь // СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 1984. – 201 с.
3. Кравцова Н. Є. Педагогіка мистецтва як актуальний напрямок професійної підготовки майбутніх учителів музики / Н. Є. Кравцова // Матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. «Управління навчальним закладом: досвід, проблеми та перспективи». – Одеса; ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2012. – 327 с.
4. Соловьев В. С. Смысл любви / В. С. Соловьев // Избранные произведения. – М. : Современник, 1991. – 274 с.
5. Станиславский К. С. Моя жизнь в

искусстве / К. С. Станиславский // Собр. соч. : В 8-и т. – М. : Искусство, 1954. – Т.1. – 511 с.

REFERENCES

1. Vasylevs'ka-Skupa, L. P. (2014). *Formuvannya komunikatyvnoi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva*. [Formation of communicative competence of future teachers of musical art]. Vinnitsa.
2. Gogol, N. V. (1984). *Vybrannye mesta iz perepiski s druz'yami*. [Selected places from correspondence with friends]. St. Petersburg: St. Petersburg Philosophical Society.
3. Kravtsova, N. YE. (2012). *Pedahohika mystetstva yak aktualnyu napryamok profesiynoi pidhotovky maybutnikh uchyteliv muzyky*. [Pedagogy of art as an actual direction of professional training of future music teachers]. Odessa.
4. Solovyev, V. S. (1991). *Smysl lyubvi*. [The meaning of love]. Moscow: «Sovremennic».
5. Stanislavskiy, K. S. (1954). *Moya zhizn v iskusstve. Sobr. Soch.* [My life in art. Coll. op.]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШВЕЦЬ Ірина Борисівна – народна артистка України, професор кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: методика навчання акторської майстерності у вищій школі, формування особистості фахівця мистецького профілю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHVETS Irina Borysivna – Professor of the Department of Vocal and Choral Training, Theory and Methodology of Music Education Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhailo Kotsyubinsky.

Circle of scientific interests: method of teaching actor's mastery in high school, formation of the personality of a specialist in the artistic profile.

*Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк.*

УДК 378.016:72/77(075.8)

ШЕВНЮК Олена Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, e-mail: shevol@i.ua

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Продуктивність навчання образотворчого мистецтва у вищих

навчальних закладах покликана забезпечити репрезентовану в Законі «Про освіту» (2017) загальну мету освіти: здобуття особою